

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پژوهشکده زبان‌شناسی
گروه زبان‌شناسی

پایان نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی

استعاره‌های مفهومی در حوزه درد، در گویش کردی ایلام از منظر معنی‌شناختی

استاد راهنما
دکتر آرزینا افراشی

استاد مشاور :
دکتر فرهاد ساسانی

پژوهشگر :
وحیده کریمی

شهریور ماه ۱۳۹۱

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مدیریت تحصیلات تکمیلی

باسمه تعالی

هیأت داوران در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۰۶/۲۷

پایان نامه تحصیلی خانم وحیده کریمی دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد

رشته زبان شناسی همگانی

تحت عنوان:

استعاره‌های مفهومی در حوزه درد، در گویش کردی ایلام از منظر

معنی‌شناختی

را بررسی کردند و پایان نامه با درجه به تصویب نهایی رسید.

۱. استاد راهنمای پایان نامه، خانم دکتر آریتا افراشی با مرتبه علمی استادیار

۲. استاد مشاور پایان نامه، آقای دکتر فرهاد ساسانی با مرتبه علمی دانشیار

۳. استاد داور مدعو، آقای دکتر ارسلان گلغام با مرتبه علمی دانشیار

امضا

امضا

امضا

امضای رئیس پژوهشگاه

امضای مدیر گروه

اصلاحات اعلام شده رسوب تایید امضا
امضای نماینده مدیریت تحصیلات تکمیلی

امضا

پایان‌نامه حاضر به بررسی استعاره‌های درد در گویش کردی کلهری ایلام از دیدگاه زبان‌شناسی شناختی می‌پردازد. از منظر زبان‌شناسی شناختی، استعاره جایگاه مهمی در نظام شناختی و مفهوم‌سازی ذهنی بشر دارد و فقط منحصر به حوزه ادبیات نیست. به طوری که بسیاری از بنیادی‌ترین مفاهیم در نظام مفهومی ذهنی بشر از طریق فرایند شکل‌گیری استعاره مفهومی درک می‌شود. کووچش (۲۰۰۲) معتقد است استعاره نه تنها در زبان برای بیان عواطف به کار می‌رود، بلکه نقشی مهم در درک جنبه‌های پیچیده‌تر مفهوم‌سازی عواطف و تجربه‌های عاطفی دارد. درد نیز یکی از مفاهیم انتزاعی و عاطفی است که برای بیان آن چاره‌ای جز استفاده از مفاهیم ملموس و عینی نیست. داده‌های این پژوهش مشتمل بر ۱۵۰ جمله حاوی استعاره مفهومی است که از خلال گفتار گویشوران کردی کلهری ایلام هنگام بیان درد انتخاب شده است. نتایج و یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد، گویشوران در بیان درد از حوزه‌های مبدأ مختلفی استفاده می‌کنند که منجر به ساخت استعاره‌هایی چون **درد ویرانی / دگرگونی است**، **درد صدا است** و ... می‌شود. پر بسامدترین حوزه مبدأ در ساخت‌های استعاری **ویرانی / دگرگونی** و کم بسامدترین حوزه مبدأ در ساخت‌های استعاری **نور و رنگ** بوده است.

واژه‌های کلیدی: زبان‌شناسی شناختی، استعاره، استعاره عواطف، درد، کردی کلهری.

تقدیم به همسر و خواهرم

که محبت بی دریغ و عشق سرشارشان پیوسته دلگرمی من و بُن مایه
موفقیت‌هایم بوده است.

سپاس بیکران:

از خداوند منان که به بنده توفیق انجام این کار را داد و از استاد همیشه خود، سرکار خانم دکتر افراشی که همواره بزرگوارانه مرا یاری کرده است، امید است که پیوسته مراتب شاگردی ایشان را به نحو احسن بجا آورده باشم. لطف ایشان همیشه شامل حال من بوده است.

از استاد گرانمایه‌ام، جناب آقای دکتر عاصی که از ایشان بسیار آموخته‌ام.
و از اساتید بزرگوارم جناب آقای دکتر دبیرمقدم، جناب آقای دکتر مدرسی و سرکار خانم دکتر کلباسی.

ایشان را همواره بخت یار و کامیابی روزافزون باد.

فهرست مطالب

فصل ۱ کلیات	۱
۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- مسأله پژوهش	۲
۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش	۳
۴-۱- پرسش های پژوهش	۴
۵-۱- فرضیه های پژوهش	۴
۶-۱- روش گردآوری داده ها	۵
۷-۱- جنبه جدید بودن و نوآوری پژوهش	۵
۸-۱- قلمرو پژوهش	۵
فصل ۲ پیشینه پژوهش	۶
۱-۲- مقدمه	۷
۲-۲- مطالعات زبان شناسان و پژوهشگران ایرانی	۷
مشععی ۱۳۸۰	۷
گلفام و یوسفی راد ۱۳۸۱	۷
یوسفی راد ۱۳۸۲	۸
امینی ۱۳۸۳	۸
صدری ۱۳۸۵	۹
گلفام و ممسنی ۱۳۸۷	۹
پورابراهیم ۱۳۸۸	۹
منصوبی ۱۳۸۹	۱۰

- ۱۰.....افراشی ۲۰۱۱.....
- ۱۱.....۳-۲- مطالعات زبان شناسان و پژوهشگران غیر ایرانی.....
- ۱۱.....۲-۳-۱- استعاره.....
- ۱۱.....لیکاف و جانسون ۱۹۸۰.....
- ۱۱.....لیکاف ۱۹۸۷.....
- ۱۳.....لیکاف ۱۹۹۲.....
- ۱۳.....کووچش ۲۰۰۲.....
- ۱۴.....کووچش ۲۰۰۶.....
- ۱۵.....یو ۲۰۰۶.....
- ۱۶.....سمینو ۲۰۱۰.....
- ۱۶.....۲-۳-۲- استعاره های عواطف.....
- ۱۶.....لیکاف و کووچش ۱۹۸۷.....
- ۱۷.....یو ۱۹۹۵.....
- ۱۷.....آپرسیان ۱۹۹۷.....
- ۱۸.....امانتیان ۱۹۹۷.....
- ۱۸.....کووچش ۲۰۰۸ الف.....
- ۱۸.....کووچش ۲۰۰۸ ب.....
- ۱۹.....العابد الحق و الشریف ۲۰۰۸.....
- ۲۰.....۳-۳-۲- زبان درد.....

۲۰ هلبیدی ۱۹۹۸
۲۱ لاسکاراتو ۲۰۰۷
۲۱ پنج اسملوسکایا و راهیلین و رزنیکوا ۲۰۰۹
۲۳ ۲-۴- خلاصه فصل
۲۴ فصل ۳ مبانی نظری
۲۵ ۱-۳- مقدمه
۲۵ ۲-۳- درد
۲۸ ۱-۲-۳- زیان درد
۳۰ ۳-۳- پیکره داده های لاسکاراتو (۲۰۰۷)
۳۳ ۴-۳- استعاره های درد
۳۵ ۵-۳- استعاره مفهومی
۳۷ ۱-۵-۳- استعاره های جهتی
۳۸ ۲-۵-۳- استعاره های هستی شناختی
۳۹ ۳-۵-۳- استعاره های ساختی
۴۰ ۴-۵-۳- استعاره های تصویری - طرحواره ای
۴۲ ۶-۳- کارکرد دستگاه مفهوم سازی ذهن
۴۲ ۷-۳- استعاره و فرهنگ
۴۴ ۸-۳- تنوع فرهنگی استعاره
۴۴ ۱-۸-۳- تنوع بینا فرهنگی

۴۴	۳-۸-۱-۱- دامنه و گستره استعاره های مفهومی
۴۵	۳-۸-۱-۲- شرح و بسط استعاره های مفهومی
۴۵	۳-۸-۱-۳- علل تنوع بینا فرهنگی
۴۶	۳-۸-۲- تنوع درون فرهنگی
۴۶	۳-۹- خلاصه فصل
۴۷	فصل ۴ تحلیل داده ها
۴۸	۴-۱- مقدمه
۴۸	۴-۲- گویش کردی کلهری ایلام
۴۹	۴-۳- داده ها
۴۹	۴-۴- حوزه های مبدأ
۵۳	۴-۵- تحلیل داده ها
۸۱	۴-۶- بررسی فراوانی حوزه های مبدأ در ساخت استعاره های مفهومی
۸۱	۴-۷- خلاصه فصل
۸۳	فصل ۵ نتیجه گیری
۸۴	۵-۱- مقدمه
۸۴	۵-۲- نتایج اصلی
۸۷	۵-۳- نتایج فرعی
۸۷	۵-۴- محدودیت های پژوهش
۸۸	۵-۵- پیشنهاد برای پژوهش های آتی

فهرست جداول و نمودارها

نمودار ۴-۱.....	۸۱
نمودار ۴-۲.....	۸۱
کتاب نامه فارسی.....	۸۹
کتاب نامه انگلیسی.....	۹۱
واژه نامه.....	۹۵
واژه نامه انگلیسی به فارسی.....	۹۶
واژه نامه فارسی به انگلیسی.....	۹۹

فصل 1

کلیات

1-1- مقدمه

پایان‌نامه حاضر با عنوان *استعاره‌های مفهومی درد در گویش کردی ایلام از منظر معنی‌شناسی* شناختی به مطالعه بر استعاره‌سازی‌هایی که هنگام بیان درد در یکی از گویش‌های کردی ایلام رخ می‌دهد، می‌پردازد. زبان‌شناسی شناختی با قدمتی نه چندان زیاد موارد تحقیقی فراوانی را پیش روی محققان خود قرار می‌دهد. از جمله بخش‌های مورد توجه در زبان‌شناسی شناختی استعاره است و از مواردی که حضور استعاره در آن بسیار پررنگ است، مفاهیم عاطفی است. درد نیز یکی از مفاهیم استعاری است که نگارنده در نظر دارد با بررسی استعاره‌های آن در یکی از گویش‌های کردی ایلام، زمینه‌ای برای شناخت هر چه بیش‌تر ذهن پیچیده آدمی فراهم کند.

1-2- مسئله پژوهش

استعاره‌های مفهومی نخستین بار از سوی لیکاف (1980؛ 1992) در "نظریه معاصر استعاره" و استعاره چیزی که با آن زندگی می‌کنیم، معرفی شد، جورج لیکاف و مارک جانسون در کتابی تحت عنوان *استعاره چیزی که با آن زندگی می‌کنیم* (1980: 5)، استعاره را ادراک و تجربه چیزی از یک نوع به واسطه چیزی از نوع دیگر معرفی کرده‌اند. برای نمونه در همان جا عشق را به سفر تشبیه کرده یعنی با استفاده از مفهوم سفر، عشق را توصیف کرده‌اند (لیکاف، 1992: 4-5):

1. رابطه ما به یک جاده بن بست رسیده است.¹

یعنی درک حوزه عشق به واسطه حوزه سفر صورت گرفته است. استعاره را می‌توان نگاشت² از حوزه مبدأ (در اینجا: سفر) به حوزه مقصد (در اینجا: عشق) دانست. جانسون و لیکاف به منظور یادآوری راحت‌تر اینکه چه نگاشت‌هایی در نظام مفهومی وجود دارند، به یک راهکار برای نام‌گذاری چنین نگاشت‌هایی با استفاده از شیوه‌هایی که نگاشت را به ذهن تداعی می‌کنند، اقتباس کرده‌اند. یادآیندها³ معمولاً این‌گونه هستند: حوزه مقصد حوزه مبدأ است یا حوزه مقصد به عنوان حوزه مبدأ. در مورد مثال شماره 1:

¹ Our relationship has hit a dead-end street

² mapping

³ mnemonics

اسم نگاشت: عشق یک سفر است. زمانی که ما از استعاره عشق یک سفر است صحبت می‌کنیم، یک یادآیند را برای مجموعه‌ای از مطابقت‌های هستی‌شناختی که یک نگاشت را توصیف می‌کنند، به کار می‌گیریم. یعنی نگاشت: عشق به عنوان یک سفر.

- عاشقان همچون مسافران‌اند.

- رابطه عاشقانه همچون وسیله نقلیه است.

- اهداف مشترک آنها در زندگی همچون مقصد مشترک مسافران در سفر است.

- مشکلات در رابطه عاشقانه همچون موانع راه در سفر است.

پس از آن به‌ویژه کووچش⁴ (2007) به مقایسه‌های بین‌زبانی الگوهای استعاره‌های مفهومی پرداخت و استعاره و فرهنگ را مورد توجه قرار داد. انتشار کتاب *زبان درد* (2007) از سوی لاسکاراتو⁵ نقطه عطف دیگری در مطالعه استعاره و طبقه‌بندی موضوعی الگوهای استعاری محسوب می‌شود. بررسی این آثار، این مسئله را مطرح ساخت که الگوهای استعاره‌های مفهومی درد در گویش کردی ایلام ویژگی‌های فرهنگی را چگونه باز می‌تاباند. به این هدف پژوهش حاضر با در اختیار داشتن زمینه نظری و الگوی پژوهشی منسجم به توصیف و تبیین الگوهای استعاره‌های مفهومی درد در گویش کردی کلهری که یکی از گویش‌های ایلام می‌باشد، می‌پردازد.

3-1- اهمیت و ضرورت پژوهش

پژوهش حاضر به دلایل زیر حائز اهمیت است: نخست اینکه، پرداختن به استعاره‌های مفهومی آن گونه که در زبان‌شناسی شناختی معرفی شده است، امروزه از موضوعات مهم و قابل توجه در زبان‌شناسی در عرصه جهانی علم زبان‌شناسی محسوب می‌شود. از سوی دیگر طبقه‌بندی استعاره‌های مفهومی در حوزه عواطف و احساسات از جمله جدیدترین جهت‌گیری‌هایی است که نظریه معاصر استعاره با آن مواجه است. برای نمونه انتشار کتاب *زبان درد* (2007) از سوی لاسکاراتو نشانگر این مطلب است. نکته حائز اهمیت دیگر در طرح موضوع پژوهش حاضر آن است که، ایران به عنوان خاستگاه یک پیکره عظیم و متنوع گویشی و زبانی مورد توجه زبان‌شناسان تمام دنیا قرار دارد، بنابراین پرداختن به داده‌های گویشی و زبانی در قالب نظریه‌های جدید زبان‌شناختی همواره امری ضروری محسوب می‌شود. همچنین در

⁴ Z.Kovecses

⁵ C. Lascaratou

قالب رویکردهای جدید معنی‌شناسی که به تهیه پیکره‌های معنایی توجه دارند، تهیه پیکره‌ای از استعاره‌های مفهومی آن هم در طبقه‌ای مشخص یعنی، استعاره‌های مفهومی مربوط به درد، اهمیت بسیار دارد و نیز توصیف و تبیین این استعاره‌ها می‌تواند دستاورد مهمی نه تنها برای زبان‌شناسی بلکه برای مطالعات مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی نیز به ارمغان بیاورد و نیز چه بسا به دلیل پیوندهای گاه پنهان زبان‌ها و گویش‌ها، نتایج این پژوهش احتمالاً می‌تواند اطلاعات ارزشمندی برای زبان فارسی نیز به دست دهد.

1-4- پرسش‌های پژوهش

این پژوهش در صدد است به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

1. در گویش کردی کلهری ایلام، حوزه‌های مبدأ به‌کار رفته در استعاره‌های مفهومی بیان درد کدام است؟
2. در گویش کردی کلهری ایلام، کدام حوزه مبدأ بیش‌ترین کاربرد را در استعاره‌های بیان درد دارد؟
3. با توجه به حوزه‌های مبدأ به‌دست آمده، چه انواعی از استعاره‌های درد در گویش کردی کلهری ایلام وجود دارد؟

1-5- فرضیه‌های پژوهش

این پژوهش در صدد است فرضیه‌های زیر را مورد بررسی قرار دهد:

1. در گویش کردی کلهری ایلام، حوزه‌های مبدأ به‌کار رفته در استعاره‌های مفهومی بیان درد عبارت‌اند از: ویرانی/ دگرگونی، حرکت و نیرو.
2. در گویش کردی کلهری ایلام، حوزه مبدأ ویرانی/ دگرگونی بیش‌ترین کاربرد را در استعاره‌های بیان درد دارد.
3. استعاره‌های درد در گویش کردی کلهری ایلام در انواع هستی‌شناختی و ساختی قابل طبقه‌بندی‌اند.

1-6- روش گردآوری داده‌ها

روش گردآوری داده‌ها به صورت مشاهده‌ای و ثبت اطلاعات بوده است. پژوهش حاضر به دو روش تحلیل محتوا و میدانی صورت گرفته است. داده‌های مورد بررسی از خلال گفتار گویشوران در ارتباط با بیان مفهوم درد جمع آوری شده است. این داده‌ها از مکان‌هایی همچون بیمارستان‌ها و مطب‌ها و مکالمه بین افراد به ویژه مکالمه بین پزشک و بیمار جمع‌آوری شده است. داده‌های پژوهش حاضر به شیوه استقرایی مورد تحلیل قرار گرفته و تعمیم‌ها و نتایج کلی از آن استخراج شده است.

1-7- جنبه جدید بودن و نوآوری پژوهش

پژوهش حاضر از آن جهت کاملاً بدیع و نوآورانه است که تا کنون نظریه معاصر استعاره از دید شناختی بر داده‌های گردآوری شده از گویش‌های ایرانی مورد مطالعه قرار نگرفته است. هر چند آن چه که اهمیت و غنای پشتوانه نظری پژوهش حاضر را می‌نمایاند آن است که کتابی با عنوان زبان درد (2007) از سوی لاسکاراتو و از سوی دیگر پایان‌نامه‌ای در ارتباط با توصیف و طبقه‌بندی استعاره‌های مفهومی در حوزه درد آزاده منصوبی (1389) وجود دارد.

1-8- قلمرو پژوهش

داده‌های پژوهش حاضر از خلال گفتار گویشوران کردی کلهری در شهرستان ایوان‌غرب و شهر ایلام در ارتباط با بیان مفهوم درد جمع آوری شده است. این داده‌ها از مکان‌هایی همچون بیمارستان‌ها و مطب‌ها و مکالمه بین افراد به ویژه مکالمه بین پزشک و بیمار جمع‌آوری شده است..

فصل 2

پیشینه پژوهش

2-1- مقدمه

این پژوهش به جز دو مورد، منصوبی (1389) و افراشی (2011) در میان آثار زبان‌شناسان ایرانی دارای پیشینه مستقیم نیست و در میان آثار زبان‌شناسان غیر ایرانی نیز با موارد بسیار اندکی از آثار مواجه هستیم. از این رو در بخش مطالعات ایرانی به مطالعاتی که درباره استعاره از دیدگاه زبان‌شناسی شناختی صورت گرفته پرداخته شده، و در بخش مطالعات غیر ایرانی نیز پس از اشاره به تعدادی از مطالعات صورت گرفته در مورد استعاره از دیدگاه زبان‌شناسی شناختی به سراغ استعاره‌های عواطف رفته، و در نهایت سه اثر مربوط به زبان درد معرفی می‌شود.

2-2- مطالعات زبان‌شناسان و پژوهشگران ایرانی

مشعشی 1380

پانته‌آ مشعشی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان *استعاره در زبان فارسی با استفاده از نظریه معاصر استعاره به بررسی برخی از استعاره‌هایی می‌پردازد که در نظام مفهومی سخن‌گویان فارسی وجود دارد و مبنای شکل‌گیری و بازنمایی بسیاری از عبارات‌ها در زبان فارسی می‌باشند*. یافته‌های پژوهش وی حکایت از این دارد که زبان فارسی نه تنها دارای عبارات‌ها و جمله‌های فراوانی است که می‌توان آن‌ها را بازتاب استعاره‌هایی در نظام مفهومی سخن‌گویان این زبان دانست بلکه برای برخی از نشانه‌های دستوری این زبان نیز مانند نشانه زمان آینده، نشانه نمود ناقص فعل، نشانه حالت ناگذرا و مجهول می‌توان تبیین‌هایی استعاره بنیاد به دست داد. وی معتقد است نظام پیشنهادی لیکاف (1992) برای تحلیل استعاره با زبان فارسی سازگاری داشته و بخش اعظم استعاره‌های پیشنهادی لیکاف که از داده‌های زبان انگلیسی استخراج شده اند با زبان فارسی نیز انطباق دارد.

گلفام و یوسفی راد 1381

ارسلان گلفام و فاطمه یوسفی راد در مقاله‌ای به نام "زبان‌شناسی شناختی و استعاره" به معرفی زبان‌شناسی شناختی و نکات مهم موجود در آن که استعاره نیز بخشی از آن است، می‌پردازند. آن‌ها نظریه‌های کلاسیک در مورد استعاره را توضیح داده، سپس نظریه معاصر استعاره را مطرح می‌کنند. در بخشی از این مقاله چنین آمده است:

ادعای اصلی نظریه معاصر استعاره آن است که استعاره - برخلاف نظر ارسطو - امری صرفاً زبانی و مربوط به واژگان نیست، بلکه فرایند تفکر انسان اساساً استعاری است یعنی نظام انگاره‌های ذهن برمبنای استعاره شکل گرفته و تعریف شده است. استعاره در زبان به این دلیل میسر می‌شود که در نظام انگاره‌ای ذهن انسان ریشه دارد (همان: 63).

یوسفی راد 1382

فاطمه یوسفی راد در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان بررسی استعاره زمان در زبان فارسی با رویکرد معنی‌شناسی شناختی به بررسی استعاره زمان در زبان فارسی در چارچوب معنی‌شناسی شناختی می‌پردازد. وی با توجه به وجود استعاره «گذر زمان به مثابه حرکت در مسیر است» در زبان انگلیسی، به بررسی آن در زبان فارسی می‌پردازد. لیکاف (1992) دو حالت در زبان انگلیسی برای استعاره «گذر زمان به مثابه حرکت است» معرفی کرده است، در یکی از این حالت‌ها مشاهده‌کننده حرکت می‌کند و زمان می‌ایستد؛ و در حالت دیگر زمان حرکت می‌کند و مشاهده‌کننده می‌ایستد؛ نگارنده پس از تأیید وجود این استعاره در مدل ذهنی سخنگوی زبان فارسی برای درک زمان، نشان می‌دهد که در زبان فارسی حالت سوم نیز وجود دارد که در این حالت، زمان و مشاهده‌کننده هر دو در حال حرکت فرض می‌شوند.

امینی 1383

رضا امینی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان مقایسه رویکرد لیکاف - جانسون و هلیدی⁶ به استعاره به بررسی و مقایسه رویکردهای لیکاف - جانسون (1980) و هلیدی (1998) به استعاره می‌پردازد، دو رویکرد متفاوت که مبانی متفاوتی نیز دارند. رویکرد لیکاف - جانسون به استعاره براساس زبان‌شناسی شناختی و رویکرد هلیدی به استعاره براساس زبان‌شناسی نقش‌گرا⁷ استوار است. وی با بررسی استعاره مفهومی⁸ در زبان فارسی که شامل استعاره‌های ساختی⁹، هستی‌شناختی¹⁰ و جهت¹¹ می‌شود¹²، به این نتیجه می‌رسد که ساختار زبان فارسی به میزان گسترده‌ای استعاری است و از سوی

⁶ Micheal Alexander Kirkwood Halliday

⁷ functional linguistics

⁸ conceptual metaphor

⁹ structural

¹⁰ ontological

¹¹ orientational

¹² در فصل مبانی نظری، استعاره مفهومی و انواع آن به طور کامل توضیح داده می‌شود.

دیگر مفهوم‌های استعاری به کار رفته در زبان فارسی بسیار شبیه مفهوم‌های به کار رفته در زبان انگلیسی است. بررسی شواهد فارسی نشان می‌دهد که استعاره‌های ساختی و هستی‌شناختی در زبان فارسی حضور چشم‌گیری دارند.

صدری 1385

نیره صدری در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان *بررسی استعاره در ادبیات فارسی از دیدگاه زبان‌شناسی شناختی*، به بررسی استعاره شناختی در ادبیات فارسی می‌پردازد. وی با اشاره به شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود بین استعاره در ادبیات و استعاره در نظام مفهومی متعارف و زبان خودکار، به این نتیجه می‌رسد که استعاره در ادبیات همیشه ابزار فهم نیست، بلکه در بسیاری موارد، ابزار ایجاد ابهام است. صدری معتقد است بخش عمده‌ای از استعاره‌های ادبی را علاوه بر استعاره‌های مفهومی، استعاره‌های تصویری¹³ تشکیل می‌دهند¹⁴ که در زبان خودکار کاربرد و کارکرد به مراتب کم‌تری دارند.

گلفام و ممسنی 1387

ارسلان گلفام و شیرین ممسنی در مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی راهبردهای شناختی استعاره و کنایه تصویری در اصطلاح‌های حاوی اعضای بدن" به طور کلی به بررسی استعاره‌ها و کنایه‌های تصویری در اصطلاح‌های زبان فارسی در چهارچوب معنی‌شناسی شناختی می‌پردازند. به باور آن‌ها نمی‌توان ادعا کرد معنای استعاری و کنایی اصطلاح‌ها از معنای تک تک اجزای تشکیل دهنده آن‌ها متفاوت است. به عبارت دیگر، این‌طور نیست که نتوان از معنای لفظی عناصر شکل دهنده یک اصطلاح به معنای کلی آن پی برد. آن‌ها معتقدند استعاره‌ها اساساً نوعی ابزار شناختی‌اند که به کمک آن‌ها انسان‌ها از طریق حوزه‌های تجربی شناخته شده‌تری چون اعضای بدن به درک حوزه‌های انتزاعی چون همکاری، آگاهی، عشق، فقر و غیره دست می‌یابند.

پوراابراهیم 1388

شیرین پوراابراهیم در رساله دکتری خود با عنوان *بررسی زبان‌شناختی استعاره در قرآن: رویکرد نظریه معاصر استعاره*، به بررسی معنی‌شناسی شناختی زبان قرآن می‌پردازد و سعی در شناسایی کانون‌های استعاری در زبان قرآن دارد. دستاوردهای این پژوهش بیان‌گر این است که در اکثر موارد زبان قرآن از

¹³ Image metaphor

¹⁴ در مورد استعاره تصویری در فصل مبانی نظری توضیح داده خواهد شد.

کاربرد استعاره مفهومی برای بیان مفاهیم انتزاعی‌ای چون سعادت، شقاوت، زندگی، قیامت، قدرت و... سود جسته است و در مواردی قرآن برای انتقال مفاهیم انتزاعی به مفاهیم عینی متوسل شده است. دلیل، این است که ذهن بشر نمی‌تواند مفاهیم انتزاعی دینی را بدون توسل به انطباق‌هایی از حوزه تصورات و مفاهیم ملموس و تجربی که در خودآگاه بشر است، به راحتی درک نماید. پورا برهیم به سه نوع استعاره مفهومی برای انتقال مفاهیم انتزاعی در قرآن اشاره می‌کند: استعاره هستی‌شناختی، استعاره جهت‌ی و استعاره ساختی.

منصوبی 1389

آزاده منصوبی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان *استعاره‌های مفهومی در زبان درد* به توصیف و طبقه‌بندی استعاره‌های مفهومی در حوزه درد می‌پردازد. دستاوردهای این پژوهش بیان‌گر این است که سه حوزه مبدأ اصلی (ویرانی/ دگرگونی، حرکت و صدا) در زبان فارسی وجود دارد، که هر کدام دارای زیر مجموعه‌هایی اند. منصوبی ابراز می‌دارد: حوزه مبدأ ویرانی/ دگرگونی تمام جمله‌هایی که در آن‌ها تغییر، دگرگونی و تخریبی رخ داده است را شامل می‌شود، که شامل زیر مجموعه‌های: ابزاری، شبه ابزاری، غیر ابزاری، مواد خوراکی، جانوران و عناصر چهارگانه طبیعت می‌باشند. حوزه مبدأ صدا نیز تمام جمله‌هایی را که صدایی در آن‌ها شنیده می‌شود، شامل می‌شود. زیر مجموعه‌های این حوزه عبارت‌اند از: حوزه مبدأ صدای ابزار، حوزه مبدأ صدای غیر ابزار، حوزه مبدأ صدای جانوران و حوزه مبدأ صدای عناصر چهارگانه طبیعت. طبق گفته منصوبی به طور کلی می‌توان به سه استعاره اصلی در بیان درد در زبان فارسی اشاره کرد. این سه عبارت‌اند از: *درد ویرانی/ دگرگونی است*، *درد حرکت است*، *درد صدا است*. منصوبی در پایان ابراز می‌دارد که حوزه مبدأ ویرانی/ دگرگونی پر کاربردترین حوزه مبدأ استعاره‌های درد، در زبان فارسی می‌باشد.

افراشی 2011

آزیتا افراشی در مقاله‌ای با عنوان "شرم در زبان فارسی: از منظر شناخت و فرهنگ"¹⁵ که در همایش بین‌المللی ECC¹⁶، عواطف، شناخت و ارتباطات در دانشگاه قبرس از سوی دانشگاه سوربن برگزار شد، به تحلیل مفهوم شرم در زبان فارسی پرداخت و به تفاوت‌های فرهنگی شرم در جامعه زبانی

¹⁵ "Shame in Persian: a Cognitive and Cultural Perspective"

¹⁶ Emotion Cognition Communication.

فارسی و جوامع غربی به خصوص جامعه زبانی انگلیسی اشاره کرد. و برخی ارزش‌های فرهنگی مثبت مفهوم شرم و جنبه‌های کاربرد شناختی شرم را مورد توجه قرار داد. در این مقاله اطلاعاتی درباره جایگاه شناختی، روان‌شناختی و جامعه شناختی شرم ارائه شده و نیز تحلیلی از آن در چارچوب نظریه NSM^{۱۷} فراهم شده است.

3-2- مطالعات زبان‌شناسان و پژوهشگران غیر ایرانی

مطالعات زبان‌شناسان و اندیشمندان غیر ایرانی در سه بخش مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در بخش اول به مطالعه استعاره از دیدگاه زبان‌شناسی شناختی، در بخش دوم به مطالعه استعاره‌های عواطف و در بخش سوم به زبان درد می‌پردازیم.

2-3-1- استعاره

لیکاف و جانسون 1980

جورج لیکاف و مارک جانسون در کتابی تحت عنوان *استعاره چیزی که با آن زندگی می‌کنیم*¹⁸ (1980): (5)، استعاره را ادراک و تجربه چیزی از یک نوع به واسطه چیزی از نوع دیگر معرفی کرده اند. در واقع استعاره فرایندی است که از طریق آن، مفاهیم و تجربه‌های انتزاعی که مرزبندی نامشخص‌تری دارند بر مبنای مفاهیم و تجربه‌های فیزیکی و عینی‌تر، که مرزبندی مشخص‌تری دارند قابل ادراک می‌شوند. بر اساس نظریه استعاره مفهومی مطرح شده توسط آن دو که یکی از نوآوری‌های معنی‌شناسی شناختی است، ساخت مفهومی بر اساس الگوبرداری بین حوزه‌ای یا نگاهت¹⁹ بین حوزه‌های مفهومی شکل می‌گیرد.

لیکاف 1987

لیکاف در کتابی تحت عنوان *زنان، آتش و چیزهای خطرناک*²⁰ (1987: 276-277) معتقد است برای این که نشان دهیم استعاره امری طبیعی است، به این معنی که برانگیخته از ساختار تجربه است، نیازمند پاسخ‌گویی به سه پرسش هستیم:

^{۱۷} Natural Semantic Meta-Language

^{۱۸} Metaphors we live by

^{۱۹} Mapping

^{۲۰} Women, fire, and dangerous Things